

Ob Praprotnikovem grobu.

(Pri odkritju nagrobnega spomenika, dne 29. vinotoka t. l., govoril E. Gaugl.)

V domači gomili
Se spava sladkó,
Mi bratje, sestrice
Rahljajo zemljo.

Te besede je zapisal pred davnimi leti mož, kateremu odkrivamo danes nagrobni spomenik. Zapisal jih je takrat, a menil ni, da jih bodemo tudi mi zapisali na kamen, ki mu ga „Slovensko učiteljsko društvo“ odkrije v tem trenutku.

Ta slavnost se mi zdi veselo-žalostna in žalostno-vesela! Žalostna zato, ker ob grobu njegovem hiti vse ono življenje pred našimi očmi, ki je njega, kateri sedaj počiva v tej gomili, podrlo, kakor podre vihar mogočno drevo. Veselo pa vidim to slavljenje zatorej, ker vidim ž njim poveličano in poslavljeno ime onega moža, kateri je vse svoje žive dni služil in delal in skrbel za druge, pozabljal sebe — prav tako, kakor vele pesnikove besede: „Živetí vrli mož ne sme zasé!“

O, bodi poslavljeno to ime! Bodi poslavljen spomin njegov! Bodi odprt plemenitemu duhu njegovemu hram naših src, da se vanje nasele kot najlepša, najdražja dedščina, ki nam jo je ostavil naš pokojnik ob smrtni uri svoji!

Spominjamo se v tem hipu tega in onega dogodka iz njegovega življenja . . .

Bilo je tamkaj v onem lepem kraju naše domovine, kjer se spaja dolinski in planinski svet! V oskromni vaški šolici je bilo 9. listopada 1827. l. rojeno dete, ki se je ob skrbni vzgoji dobre matere in paznem očesu strogega očeta razvilo v krasnega, živega, umnega dečka. In učil se je osnovnih nauk s pridnostjo in vnemo, kakoršna je pri otroku mogoča v najvišji meri. V mlado njegovo srce se je pa zacepila ona lepa, velika, plemenita ljubezen, katero je vse svoje življenje gojil, izpričeval javno in jo imel za vodnico svojemu delovanju — ljubezen do domovine in do mladine slovenske.

In kako je hitel mladenič, da prej dovrši započeto delo! Saj ga je prvi učitelj njegov, ki sedaj tudi počiva na tem pokopališču — misijonar Pire — odločil za učiteljski stan. Kolikor je bilo mogoče v tistih časih, ko so še bile naše šole več ali manj v povojjih, obogatil se je z vedo ter v 18. letu svojem pričel delovati v šoli in zunaj šole. Vstrajen je bil, nad vse delaven in nesebičen. Sveto delo se mu je zdela vzgoja mladine, zatorej se je posvetil svojemu stanu s polno dušo, s prepričanjem in z navdušenostjo.

Začela se je druga in glavna doba njemu — slovenskemu neustrašenemu učitelju vzorniku. Koder je služboval, pridobil si je hipoma

srca tovarišev svojih, občanov in svoje šolske mladine. V šoli je bil do skrajnosti vesten, niti za trenutek ni zanemaril svoje stanovske dolžnosti. Šola mu je bila drugi dom. Tu se je čutil srečnega: čim bolj se je staral, tem bolj se je čutil pomlajenega med mladino! Leta so sicer tekla nad njegovo glavo, puščala svojo sled na visokem čelu njegovem, krepila mu voljo, razvijala um, utrjala moški, odločni značaj, upletala tudi sive niti v polne črne lase — a nekaj mu ni predrugačil tek časa in njega ostri zob: srce je ostalo pokojniku vedno isto — mlado — tako ob smrti, kot takrat, ko je pomlad mladosti in mlade sreče vela v njem! Potrla ga je žalost, ki mu ni prizanašala, upehala ga je skrb, užalostilo nasprotovanje, odrevenelo neuresničenje nekaterih in mnogih njegovih željâ in upov — a vse to je bilo le hipoma, za trenutek, teman, neprijeten sèn! Mladost mu je zakipela v duši, novo silo je začutil v sebi, odgnal je temne misli — in bil je zopet mož: ponosen in vendar priljuden, češčen in vendar preprost, velik v svojem delu in vendar odkrit, dober brat svojemu tovarišu!

In to srce njegovo! — Kako je bilo vedno polno lepih čustev, zdravih nazorov, pametnih mislij! Gorelo je za plemenite, vzvišene vzore, za katerih uresničenje bi odprl vire njega krvi; plamenelo je za povzdigo in napredek ljudske šole, ker je znal, da je ona — če stoji na zdravih tleh — prvi in glavni pogoj narodovi sreči. In še več! To srce njegovo je bilo ognjišče svete ljubezni, ki ga je razvnemala do svojih bratov in sestrâ in do svojih otrok! Ono je bilo svetišče blagega hrepenenja po lepših časih v korist slovenski domovini, bilo je dom iskrene, pobožne molitve, katere se ni sramoval pokojnik, ki se je je posluževal takrat, ko je peza trudapolnega življenja hotela upogniti vedro glavo njegovo. In še več je bilo to srce! Bilo je izvor pesmim, ki so mu bile glasnice, mile prijateljice, kadar je vzradoščen stal ob vspehih svojega truda, kadar mu je nebo naklonilo veselo urico med mladino, med stanovskimi prijatelji in med ljubljeno družino. Bile so mu pa tudi jedine tolažnice, posoda solzam in tožbam njegovim, kadar mu je duh zapal otožnosti in bile so končno glas pobožne duše, kadar mu je molitev vskipela v srčni globočini. O, kako lepo, preprosto, srčno se glase ti srčni glasovi njegovi! Pesnik počiva v grobu, ob katerem smo zdaj, in bodi slava takemu pesniku!

Nimajo namena moje besede, da bi na tem kraju, kjer je boljše, da se govori o smrti, nego o življenju, natančno očrtale pokojnikovo delovanje. Saj se je to že zgodilo prej in se bode morda še pozneje kje drugod. Toda najvažnejših trenutkov vendar ne smemo pozabiti sedaj, ko se ga spominjamo tako živo.

Zgodilo se je namreč po tolikem vsestranskem delu, da si je zaželel počitka. Dolgih 45 let je bil učitelj slovenski mladini, potlej pa je zaprosil, da ga premeste v zasluženi pokoj. Z mnogimi častmi po-

slavljen, s častmi, ki so najvišje, kar jih more doseči ne samo ljudski učitelj, nego tudi sleharni državljani, zapustil je šolo in pero mlajšim, čilejšim močem, sam pa se je zaklenil v sobo svojo, kjer so mu tekli in dotekli poslednji dnevi. Toda tudi sedaj je bival najrajše med svojimi tovariši in obratno tovariši najrajše ob njem. Kjer je bil, kamor je prišel, prišli so še drugi zaradi njega. Vse ga je ljubilo, vse spoštovalo.

Mož se je pa preživel! Duh, ki nikdar ne umrje, ostal mu je zdrav in krepak, veder in čist tako, kot je veder in čist solnčni žarek, ki pretrga temne oblake, pa se razlije po otožni zemlji. Upognil se mu je junaški stas, povescila glava, nagubalo ponosno čelo — zdelo se je človeku, da sili sam v zemljo, kjer mu je odločen nevzdramen, zaslužen počoj! A hoteli so tisti, ki so ga ljubili, da bi se zopet vzravnal, da bi mlada sila šinila v žile njegove, da bi bil to, kar je bil nekoč! Toda prišlo je drugače!

Bil je 25. dan rožnika leta 1895. V oskromni sobi je ležal na postelji in ob njem so bili otroci njegovi. Poslednji trenutki so bili to . . . Ni se jih bal: nekaj sladkega, radostnega mu je splavalo po velem licu! Začuli so se vzdih, zakipele so duše v molitvah — in v sobo je stopila bleda, mrzla smrt! In pristopila je k postelji in koščeno roko svojo položila na trudne njegove oči, nagnila se čezenj in mu pritisnila na trepetajoče ustnice zadnji, smrtni svoj poljub! Umril je!

Potem so ga kropili ljudje in molili zanj!

Bil je drugi dan, ko se je vil izpred hiše dolg, veličastno-ponižen sprevod. Križ, mladina, učitelji, učiteljice, duhovniki, uradniki, sorodniki, meščani, venci, trakovi, solze, petje, molitev . . . Kdo je ta, ki je umrl, ki mu delajo tako poslednjo čast? Moral je biti velik mož, slaven in ljubljén. Storití je moral mnogo dobrega in koristnega. Ni zapravlil življenja svojega. Kdo je neki, ki ga neso k poslednjemu počitku?

Slovenski učitelj je on — Andrej Praprotnik!

In danes smo zopet tu, kjer smo bili takrat. Trava in cvetje je pognalo na grobu njegovem, postavili smo mu spomenik, ki bodi priča sleharnemu, kako častimo spomin moža, ki je bil duša slovenskemu učiteljstvu!

Odkrit je torej mrtvi kamen, in ob njem veje živa poezija takisto o minljivosti človeški, o lepih, čistih dušah, kakor o hvaležnih, iskreno čutečih srcih!

Naj sklenem tako, kakor sem že ob smrti njegovi:

Ob grobu tvojem smo. V njem ti počiva
Utrujeno telo, mož plemeniti.
Oko predragim solza tod zaliva,
Ki ni v bolesti móči je prikriti.
Tvoj duh razpel je krila in uživa
V višavah jasnih radost v večnem sviti —
O, naj ti počoj bo, naj te ljubeče
Ogreva žar brezkončne, božje sreče!